

Kamil Jakubiak, Olga Walczewska, Marta Królicka

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

AGROTURYSTYKA JAKO FORMA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI NA OBSZARACH WIEJSKICH NA PRZYKŁADZIE WYBRANEGO GOSPODARSTWA AGROTURYSTYCZNEGO

Streszczenie

Celem pracy było przedstawienie działalności agroturystycznej jako formy przedsiębiorczości pozarolniczej na obszarach wiejskich na przykładzie wybranego gospodarstwa agroturystycznego. Badania przeprowadzono w 2013 roku w gospodarstwie agroturystycznym „Żabi Raj”, zlokalizowanym w województwie mazowieckim, w powiecie pułtuskim. Materiał źródłowy zebrano techniką wywiadu bezpośredniego. Zebrane dane dotyczyły również walorów przyrodniczych gminy, w której zlokalizowane było gospodarstwo. Rozwój agroturystyki jest jednym z istotniejszych elementów przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Agroturystyka wpływa bezpośrednio na rozwój gospodarki krajowej oraz pomaga w zwalczaniu bezrobocia i wyludnienia obszarów wiejskich. Agroturystyka jest jedną z form działalności pozarolniczej, która pozwala na uzyskanie dodatkowych źródeł dochodu. Prowadzenie tego typu działalności polega na zapewnieniu gościom noclegu, wyżywienia i atrakcji turystycznych.

Słowa kluczowe: agroturystyka, przedsiębiorczość, usługi

Wstęp

Agroturystyka od kilku lat cieszy się dużym zainteresowaniem wśród turystów. Bardzo wielu właścicieli gospodarstw rolnych wykorzystując doskonałą koniunkturę przekwalifikowało swoje gospodarstwa z rolnych na agroturystyczne. Obecnie praktycznie w każdym regionie Polski można znaleźć tego typu obiekty. Agroturystyka stała się poważną alternatywą zarobkową na terenach wiejskich. Jest ona sposobem spędzania wolnego czasu w środowisku wiejskim, pozwalającym w sposób maksymalny wykorzystać naturalne właściwości tego środowiska.

Drzewiecki [2001] uważa, że agroturystyka to forma wypoczynku odbywającego się na terenach wiejskich o charakterze rolniczym, opartego na bazie noclegowej i aktywności rekreacyjnej związanej z gospodarstwem rolnym lub równoważnym jego otoczeniem przyrodniczym, produkcyjnym i usługowym.

Bardzo często pojęcie agroturystyki jest definiowane z dwóch punktów widzenia:

- uczestników (gości) - dla nich jest to forma wypoczynku, którą można nazwać formą lub rodzajem rekreacji,
- organizatorów (gospodarzy, przedsiębiorców turystycznych, stowarzyszeń) - dla nich jest to przedsięwzięcie turystyczne lub, w krańcowej postaci, świadczenie usług, czy organizowanie pobytu [Knecht 2009].

Pobyty w gospodarstwie agroturystycznym umożliwia mieszkańcom miast uczestnictwo w codziennym życiu wsi. Pozwala na kontakt z gospodarzami, umożliwia poznanie warunków ich życia i pracy. Gospodarstwo takie jest doskonałym miejscem do obserwacji przyrody, uczestniczenia w pracach polowych i obcowania ze zwierzętami inwentarskimi [Jasińska 2007].

Do zwiększenia zainteresowania tą gałęzią turystyki wiejskiej przyczynia się fakt, że agroturystyka jest coraz ważniejszym źródłem dochodów dla mieszkańców wsi. Jest szansą rozwoju dla małych gospodarstw, które nie specjalizują się w produkcji rolnej. Aby popularyzować gospodarstwa agroturystyczne, powstają profesjonalnie działające stowarzyszenia agroturystyczne, które mają za zadanie promocję wypoczynku na wsi. Pożyczki i dotacje dla rolników są tutaj bardzo istotnym narzędziem finansowania tej działalności przez władze zarówno lokalne, jak i władze państwowe.

Intensywny rozwój turystyki powoduje, że odgrywa ona istotną rolę w generowaniu wzrostu gospodarczego i zatrudnienia w krajach Unii Europejskiej. Agroturystyka jest współcześnie przedmiotem ogromnego zainteresowania polityki społecznej, gospodarczej i rolnej, a w szczególności rolników, ponieważ stała się ona dla nich szansą na zdobycie nowych źródeł dochodów.

W Unii Europejskiej agroturystyka jest wspierana przez specjalne programy, których zadaniem jest wspomaganie rozwoju terenów rolniczych. Dla wielu rolników w Unii Europejskiej agroturystyka jest źródłem utrzymania. Czerpanie profitów z tej działalności wymaga oczywiście wcześniejszych nakładów.

Agroturystyka to forma turystyki przyjazna również środowisku naturalnemu. Jako ważne szczegóły organizacji wypoczynku wiejskiego uznać można:

- utrzymanie elementów przyrodniczych i dostosowanie działalności turystycznej do możliwości środowiska,
- tworzenie infrastruktury technicznej, chroniącej walory obszarów wiejskich,
- rozwój produkcji żywności o podwyższonych parametrach ekologicznych, utrzymanie atrakcyjności i integralności krajobrazu oraz walorów kulturowych wsi [Połucha i in.].

Materiał i metody badań

Badania przeprowadzono w 2013 roku w gospodarstwie agroturystycznym, zlokalizowanym w województwie mazowieckim w powiecie pułtuskim. Materiał źródłowy zebrano techniką wywiadu bezpośredniego. Zebrane dane dotyczyły również walorów przyrodniczych gminy, w której zlokalizowane było gospodarstwo.

Gospodarstwo agroturystyczne „Żabi Raj” znajduje się w gminie Pokrzywnica, we wsi Trzepowo. Wieś położona jest na terenie pagórkowatym, urozmaiconym przez lasy, rezerwaty przyrody, rzeki, plaże oraz twory geologiczne. Do miejscowości prowadzi droga gminna, utwardzona. Trzepowo położone jest 18 kilometrów do Pułtuska, 8 kilometrów od Serocka oraz 46 kilometrów od centrum Warszawy.

Ideę prowadzenia gospodarstwa agroturystycznego właścicielowi gospodarstwa podsunęli znajomi i przyjaciele z miasta. W pobliżu nie ma żadnego gospodarstwa agroturystycznego. Głównymi motywami podjęcia

działalności agroturystycznej były: chęć uzyskania dodatkowego dochodu, atrakcyjna lokalizacja gospodarstwa, zainteresowanie wypoczynkiem na wsi wśród znajomych i przyjaciół. Ogromną rolę w tworzeniu gospodarstwa odegrał ODR, który pomógł zapoznać się z zasadami prowadzenia działalności agroturystycznej oraz przepisami prawa. Właściciel, aby uatrakcyjnić miejsce zbudował mały pensjonat, łączący w sobie tradycję z nowoczesnością. Środki przeznaczone na rozpoczęcie działalności pochodziły z własnych oszczędności oraz z preferencyjnego kredytu bankowego.

Właściciel gospodarstwa ma 40 lat i posiada wykształcenie wyższe. Działalność agroturystyczną prowadzi od 6 lat. Gospodarstwo rolne zostało odziedziczone po zmarłych rodzicach. Właściciel przeprowadził się z Warszawy do Trzepowa. W gospodarstwie nie ma osób zatrudnionych na stałe, czy też sezonowo. Obsługą gości i pracą w gospodarstwie zajmują się członkowie rodziny.

Wyniki badań

Z przeprowadzonych badań wynika, że turyści odwiedzający gospodarstwo są obywatelami Polski, jak również obcokrajowcami. Turyści przebywający w gospodarstwie agroturystycznym „Żabi Raj” mogą liczyć na całoroczną gościnę. W gospodarstwie widoczne są jednak różnice w liczbie świadczonych usług; w sezonie letnim (miesiące: czerwiec, lipiec, sierpień) i w zimowym (miesiące od września do maja). Zdecydowanie mniej turystów korzysta z usług agroturystycznych w sezonie zimowym (tab. 1).

Tabela 1. Liczba noclegów i turystów z podziałem na sezony

Sezony	Liczba noclegów	Liczba turystów
Letni (VI, VII, VIII)	175	51
Zimowy (miesiące od IX do V)	102	32

Usługi hotelowe mają zapewnić potrzebę noclegu i wypoczynku gości przybywających do gospodarstwa agroturystycznego. Noclegi muszą być zorganizowane w formie wynajmu pokoju, całego domku, pola biwakowego, domu turystycznego itp. [Sawicki i in., 2010].

Turyści przybywający w gospodarstwie „Żabi Raj” zakwaterowani są w oddzielnym budynku. Ogółem właściciele posiadają pięć pokoi do dyspozycji gości: trzy pokoje 2-osobowe i dwa pokoje 3-osobowe. Warto zauważyć, że przepisy prawne dotyczące agroturystyki zezwalają na wynajem do pięciu pokoi bez płacenia podatku dochodowego. Jest to jedna z głównych przyczyn istnienia pięciu pokoi w badanym gospodarstwie. Właściciel może więc przyjąć łącznie 12 osób. Ogólna powierzchnia pokoi i innych pomieszczeń (z tarasami) zajmowanych przez turystów wynosi 316 metrów kwadratowych. Każdy z pięciu pokoi wyposażony jest w łóżko, bądź łóżka pojedyncze, stolik, szafę, wieżaki, szafki nocne, fotele oraz lampki nocne. Ponadto w salonie z kominkiem znajduje się telewizor, biurko, wieża oraz stół i krzesła dla 12 osób.

Gospodarze świadczący usługi agroturystyczne zwracają uwagę na wyposażenie gospodarstwa w elementy przyczyniające się do zwiększania standardu wypoczynku. W gospodarstwie „Żabi Raj” znajdują się:

- boiska do uprawniania sportów takich jak: siatkówka plażowa, piłka nożna, badminton,
- miejsce przeznaczone do gier stolikowych i karcianych,
- miejsce na ognisko i wiata do grillowania,
- miejsca przeznaczone do wypoczynku na powietrzu (ogród kwiatowy z huśtawką i małą architekturą ogrodową, staw i sadzawka),
- plac zabaw,
- wypożyczalnia sprzętu sportowego (kajaki, quady, rowery, łódki).

Właściciele gospodarstwa agroturystycznego wkładają wiele inwencji i pomysłowości w organizowanie zajęć rekreacyjnych dla swoich gości. Nigdy nie ograniczają się do jednego rodzaju atrakcji, lecz oferują cały zestaw różnorodnych zajęć tak, aby goście mieli możliwość wyboru najbardziej odpowiedniej formy rekreacji.

Ze względu na dogodne uwarunkowania przyrodnicze można tu korzystać ze spływów kajakowych rzeką Narew. Oferowane są spływy jedno lub dwudniowe. Kajaki są udostępnione przez cały okres wypoczynku. Można również skorzystać z najlepszych miejsc do wędkowania na rzece Narew, wskazanych przez gospodarzy. Często organizowane są „wyprawy na ryby”, między innymi na spinning trwające cały dzień. Jeśli w gospodarstwie przebywa większa liczba osób, urządzone są zawody wędkarskie. Goście mogą wyruszyć również na „połowy nocne”, tzw. wędkowanie na grunt. Wówczas gospodarz wywozi gości łódką w dogodne do wędkowania miejsce i wraca po nich rano tuż przed śniadaniem. Często połowy takie stają się niezapomnianą przygodą i „walką” z szczupakami, sandaczami i sumami.

Kolejną atrakcją oferowaną w gospodarstwie są spływy tak zwaną „łódką pychówką”, którą gospodarz wykonał własnoręcznie z drzewa sosnowego. Jest ona napędzana siłą rąk lub za pomocą silnika przy dłuższych spływach. Turyści mają możliwość skorzystania z kąpieli w rzece, podziwiania lęgówisk ptaków, obserwowania natury lub zażywania kąpieli słonecznych. Dla chętnych przewidziane są również nocne wyprawy do miejsc żerowania bobrów. Turyści coraz częściej korzystają z wycieczek pieszych i rowerowych. Gospodarze posiadają do dyspozycji gości 15 rowerów oraz 3 quady. W trakcie wycieczek rowerowych można podziwiać piękne widoki, a nawet zobaczyć dziką zwierzynę.

Ciekawą atrakcją dla turystów jest możliwość uczestniczenia w pracach gospodarskich (grabienie siana, karmienie zwierząt, karmienie kur i kaczek, zbieranie jaj z kurnika). Poza tym organizowane są ogniska, grille i imprezy z udziałem gospodarzy. Goście uczą się przyrządzania regionalnych potraw (babki ziemniaczanej, kiszki ziemniaczanej, domowej kiełbasy, wędzenia wędlin, robienia kaszanki, pieczenia chleba, robienia przetworów). Zimą istnieje możliwość zorganizowania kuligów dla osób indywidualnych lub grup. Dla młodzieży szkolnej przewidziana jest nauka jazdy na łyżwach. Jesienią zaś grzybobranie.

Turyści wypoczywający w gospodarstwie „Żabi Raj” mogą korzystać z całodobowego wyżywienia.

Tabela 2. Ceny wyżywienia turystów w badanym gospodarstwie

SEZON	Cena całodziennego wyżywienia	Cena obiadu	Cena śniadania	Cena kolacji
Letni VI, VII, VIII	45zł/os	25zł/os	10zł/os	10zł/os
Zimowy od IX do V	45zł/os	25zł/os	10zł/os	10zł/os

Ustalenie cen dla usług agroturystycznych jest dość trudne. Właściciel gospodarstwa wykonał badania rynku dotyczące cen usług turystycznych w regionie. Czynniki kształtującymi ceny w gospodarstwie „Żabi Raj” są między innymi: poniesione koszty oraz popyt na sezonowe usługi w gospodarstwie.

Tabela 3. Ceny usług w zależności od sezonu w analizowanym gospodarstwie agroturystycznym

SEZON	Cena noclegu	Cena całodziennego wyżywienia	Cena obiadu	Cena śniadania	Cena kolacji
Letni VI-VIII	40zł/os	45zł/os	25zł/os	10zł/os	10zł/os
Zimowy IX-V	35zł/os	45zł/os	25zł/os	10zł/os	10zł/os

Podstawowym warunkiem rozwoju obszarów wiejskich jest wzbogacenie ich różnorodności, przede wszystkim poprzez rozszerzenie funkcji społeczno-gospodarczych. Powszechnie uważa się, że polska wieś jest zdominowana przez rolnictwo. Z tego też względu zwraca się coraz większą uwagę na potrzebę rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarczych, tj. usług, turystyki, mieszkalnictwa, leśnictwa, rzadziej przemysłu. „Wielofunkcyjność” obszarów wiejskich jest współcześnie naczelnym postulatem w planach zagospodarowania przestrzennego, strategiach rozwoju, studiach i ekspertyzach, dotyczących wsi. Spośród różnorodnych funkcji gospodarczych na obszarach wiejskich może się z powodzeniem rozwijać tylko kilka. Należą do nich: turystyka, usługi i handel, leśnictwo, drobna wytwórczość i w ograniczonym stopniu mieszkalnictwo [Bański 2004].

Współcześnie rolnicy zmuszeni są szukać źródeł dochodu w sektorze pozarolniczym często rozpoczynając działalność agroturystyczną.

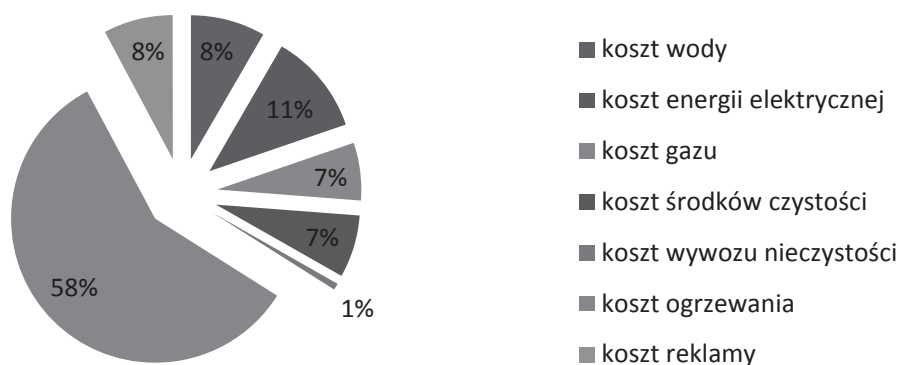
W wyniku prowadzonej działalności agroturystycznej w gospodarstwie „Żabi Raj”, ponoszone są różnego rodzaju koszty związane z utrzymaniem turystów.

Tabela 4. Dzienny koszt utrzymania turystów

Wyszczególnienie	Dzienne zużycie na osobę	Cena jednostkowa brutto (zł)	Dzienny koszt na osobę (zł)
Woda razem ze ściekami	0,27 m ³	7,18	1,94
Energia elektryczna	4,40 kWh	0,60	2,64
Gaz	0,50 m ³	3,0	1,50
Środki czystości	-	-	1,63
Wywóz nieczystości	-	-	0,17
Ogrzewanie	-	-	13,51
Reklama	-	-	1,81
Wyżywienie	-	-	7,71
Razem	-	-	30,91

Z danych przedstawionych w powyższej tabeli wynika, że dzienny koszt utrzymania turysty w roku 2013 wyniósł 30,91 zł.

Rysunek 1. Struktura dziennych kosztów utrzymania jednego turysty (bez produktów żywnościowych)

Nadwyżka bezpośrednia w gospodarstwie agroturystycznym uzyskana z świadczenia usług turystycznych, kształtuje się następująco:

- roczny przychód bezpośredni obliczamy jako iloczyn liczby świadczonych osobodni w roku (277) i całkowitej dziennej ceny usług (nocleg – 45zł/dobę/os. + wyżywienie – 45zł/dobę/osobę). Roczny przychód w badanym gospodarstwie wyniósł 24 930 zł,
- roczny koszt bezpośredni utrzymania turystów liczony jest jako iloczyn liczby świadczonych osobodni w roku (277) i całkowitego dziennego kosztu bezpośredniego utrzymania turysty (nocleg – 23,20 zł/dobę/osobę + wyżywienie – 7,71 zł/dobę/osobę). Roczny koszt bezpośredni wyniósł 8 562,07 zł,
- Nadwyżka bezpośrednia wyliczana jest jako różnica rocznego przychodu bezpośredniego z turystyki i rocznego kosztu bezpośredniego utrzymania turystów:
- 24 930zł – 8 562,07zł = 16 367,93 zł.

Wskaźniki opisujące wykorzystanie bazy noclegowej w badanym gospodarstwie kształtowały się następująco:

- wskaźnik przeciętnej długości pobytu gościa w obiekcie liczony jako iloraz liczby udzielonych osobodni do liczby klientów korzystających z obiektu w danym czasie [Lubas 2008],

Tabela 5. Wskaźnik przeciętnej długości pobytu gościa w obiekcie według sezonu

Wyszczególnienie	Liczba świadczonych osobodni	Liczba klientów	Wartość wskaźnika
Miesiące letnie VI, VII, VIII	175	51	3,43
Pozostałe IX-V	102	32	3,19

- wskaźnik przeciętnej liczby udzielonych noclegów liczony jako iloraz liczby udzielonych noclegów w danym czasie do liczby stałych miejsc noclegowych [Lubas 2008].

Tabela 6. Wskaźnik przeciętnej liczby udzielonych noclegów

Wyszczególnienie	Liczba świadczonych noclegów	Liczba miejsc noclegowych	Wartość wskaźnika
Miesiące letnie VI, VII, VIII	175	12	14,58
Pozostałe miesiące IX-V	102	12	8,50

Współczynnik wykorzystania miejsc noclegowych liczony jako iloraz wskaźnika przeciętnej liczby udzielonych noclegów przez liczbę dni w roku (365) wyrażony w procentach [Lubas 2008].

Tabela 7. Współczynnik wykorzystania miejsc noclegowych

Wyszczególnienie	Wskaźnik przeciętnej liczby udzielonych noclegów	Współczynnik wykorzystania miejsc noclegowych (%)
Miesiące letnie VI, VII, VIII	14,58	39,9
Pozostałe miesiące IX-V	8,50	23,3

Podsumowanie

Rozwój agroturystyki jest jednym z istotniejszych elementów przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Agroturystyka wpływa bezpośrednio na rozwój gospodarki lokalnej i krajowej oraz pomaga w zwalczaniu bezrobocia i wyludnienia obszarów wiejskich. Jest szansą na poprawę sytuacji ekonomicznej rolników, zwłaszcza tych, którzy mają małe gospodarstwa, leżące na terenach atrakcyjnych turystycznie z dala od dużych metropolii. Lokalizacja taka pozwala na produkcję zdrowej żywności w ekologicznym, nieskażonym środowisku i możliwość sprzedaży jej turystom.

Agroturystyka tworzy miejsca pracy nie tylko osobom obsługującym turystów, ale także pracownikom budowlanym, potrzebnymi do modernizacji budynków, twórcom rękodzieła ludowego oraz specjalistom kuchni regionalnej. Działalność agroturystyczna podnosi jakość życia społecznego w danym środowisku lokalnym.

Prowadzenie gospodarstwa agroturystycznego uczy przedsiębiorczości oraz daje duże doświadczenie praktyczne w poruszaniu się po rynku usług turystycznych.

Agroturystyka jest jedną z form działalności pozarolniczej, która pozwala na uzyskanie dodatkowych źródeł dochodu. Prowadzenie tego typu działalności polega między innymi na zapewnieniu gościom noclegu, wyżywienia i atrakcji turystycznych.

Rozpoczęcie prowadzenia działalności agroturystycznej z prawnego punktu widzenia nie jest skomplikowane. Osoby, które chcą założyć gospodarstwo agroturystyczne nie powinny spotkać się z barierami administracyjnymi. Działalność agroturystyczna w Polsce jest zwolniona z podatku dochodowego w przypadku, gdy dane gospodarstwo nie przekracza w swej ofercie liczby pięciu pokoi. Na uwagę zasługuje fakt, że właściciele gospodarstw agroturystycznych mogą liczyć na dość wysokie dofinansowania, przeznaczone na modernizację budynków. Muszą oni jednak najpierw ponieść własne koszty inwestycji, a dopiero w dalszej kolejności liczyć na dofinansowanie.

Badane gospodarstwo położone jest w miejscu atrakcyjnym turystycznie. Na uwagę zasługują bogate walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe. Oprócz bogactw środowiska naturalnego, turyści mogą zwiedzać liczne zabytki kultury i pamiątki historii. Rozbudowana infrastruktura techniczna staje się dodatkową zaletą zarówno gospodarstwa, jak i całej gminy. Gospodarstwo posiada wodociąg, nie posiada jednak gazociągu i kanalizacji. Właściciel gospodarstwa zainwestował w przydomową oczyszczalnię ścieków oraz zamontował kolektory słoneczne do ogrzewania wody.

Na podstawie obliczonej nadwyżki bezpośredniej można stwierdzić, że działalność agroturystyczna w gospodarstwie „Żabi Raj” w 2013 roku była opłacalna. Nadwyżkę bezpośrednią stanowiła różnica rocznego przychodu bezpośredniego uzyskanego z turystyki i rocznego kosztu bezpośredniego utrzymania turystów. W 2013 roku nadwyżka bezpośrednia w gospodarstwie wyniosła 16 367,93 zł.

Wskaźnik przeciętnego pobytu gości w gospodarstwie agroturystycznym był zróżnicowany w zależności od sezonu. W sezonie letnim wynosił 3,43 a w pozostałych miesiącach 3,19. Wskaźnik przeciętnej liczby noclegów w sezonie letnim wyniósł 14,58 a w pozostałym okresie 8,50. Współczynnik wykorzystania miejsc noclegowych w sezonie wyniósł 39,9%, poza sezonem 23,3%. Co pozwala stwierdzić, że w sezonie letnim z oferty agroturystycznej skorzystało więcej agroturystów.

Aby zwiększyć liczbę turystów i wydłużyć czas ich pobytu w badanym gospodarstwie można:

- zwiększyć nakłady na promocję,
- uatrakcyjnić bazę rekreacyjną,
- sprecyzować odbiorców oferowanych usług.

Piśmiennictwo

1. Bański J., 2004: Możliwości rozwoju alternatywnych źródeł dochodu na obszarach wiejskich [w:] E. Pałka. Pozarolnicza działalność gospodarcza na obszarach wiejskich. Studia Obszarów Wiejskich. IGiPZ PAN, PTG, Warszawa.
2. Ciepela G., Jasińska A., Sosnowski J., 2007: Jakość świadczonych usług w gospodarstwach agroturystycznych powiatu siedleckiego, [w:] Agroturystyka – moda czy potrzeba? Monografia 80, Siedlce.
3. Drzewiecki M., 2001: Podstawy agroturystyki, Bydgoszcz.
4. Knecht D., 2009: Agroturystyka w agrobiznesie, Warszawa.
5. Lubas B., 2008: Układ hotelowego rachunku zysków i strat według Standardowego Systemu Rachunkowości Hotelowej, E-FINANSE, Lublin.
6. Mazurek-Kusiak A. K., Sawicki B., 2010: Agroturystyka w teorii i praktyce. Uniwersytet Przyrodniczy, Lublin.
7. Marks E., Młynarczyk K., Połucha I., 2002: Kształtowanie środowiska w ramach turystyki wiejskiej – zagrożenia i sposoby ochrony walorów przyrodniczych, [w:] Agroturystyka w teorii i praktyce, Olsztyn.